

« Астана қаласы әкімдігінің МКҚК №77 Қошақан балабақшасы»

ӘДІСТЕМЕЛІК ҚҰРАЛ

Мектеп жасына дейінгі балаларға арналған дидактикалық ойындар жинағы
«Сөз маржаны»

Құрастырған: *Бурбаева Алтынай Жақсылыққызы*

Астана қаласы- 2025

Мектеп жасына дейінгі балаларға арналған дидактикалық ойындар жинағы

«Сөз маржаны» әдістемелік құрал. Автор-құрастырушы: Бурбаева А.Ж « Астана

қаласы әкімдігінің МКҚК №77 Қошақан балабақшасы»

2025 – 30 б.

Пікір жазғандар меңгеруші:Рахменова Л.Г

Әдіскер:Елеусизова Р.С

«Сөз маржаны» атты осы әдістемелік құрал мектепке дейінгі ұйымдарда балаларды оқыту мен тәрбиелеуде ойын арқылы дамытудың тиімді жолдарын ұсыну мақсатында құрастырылды. Жинақтағы ойындар балалардың интеллектуалды, эмоционалды, коммуникативтік, моторикалық және әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға бағытталған.

«Сөз маржаны» әдістемелік құралы мектепке дейінгі ұйымдарда қолдануға арналған және балалардың ойлау, сөйлеу, танымдық, қимыл-қозғалыс дағдыларын жетілдіруге бағытталған. Бұл жинақ педагогтарға, ата-аналарға, тәрбиешілерге мектепке дейінгі балалармен тиімді жұмыс жүргізу үшін таптырмас көмекші құрал болып табылады.

Бұл әдістемелік құралда ойындар балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес құрылып, олардың белсенділігін, шығармашылығын, логикалық ойлауын дамытуға бағытталған. Әр ойын мақсат, құрал-жабдықтар, ойын барысы бойынша сипатталып, оны жүзеге асыру жолдары ұсынылған.

Жинақ тәрбиешілерге, педагогтерге және ата-аналарға арналған және оны балабақшада, үй жағдайында немесе ойын сабақтарында қолдануға болады.

Ойын – баланың басты қызметі, ол арқылы бала әлемді танып, дамиды. Осы әдістемелік құралдағы ойындарды жүйелі түрде қолдану балалардың жан-жақты дамуына, білім мен дағдыларды оңай әрі қызықты меңгеруіне ықпал етеді.

"Сөз маржаны" – болашаққа сенімді қадам басатын, шығармашыл, зерек, белсенді тұлға қалыптастыруға арналған жинақ!

Әдістемелік құрал Астана қаласы әкімдігінің МКҚК №77 Қошақан балабақшасы»

2025 жылғы 08-қаңтар №3 хаттамалық шешіміне сәйкес ұсынылған.

Әдістемелік құрал
Мектеп жасына дейінгі балаларға арналған дидактикалық ойындар жинағы
«Сөз маржаны»

МАЗМҰНЫ

1. Кіріспе.....	4
2. Негізгі бөлім	
○ 1-тарау. Дидактикалық ойындардың маңызы мен түрлері	
▪ 1.1. Дидактикалық ойындардың бала дамуына әсері.....	5
▪ 1.2. Дидактикалық ойындардың түрлері.....	7
○ 2-тарау. Танымдық қабілеттерді дамытуға арналған дидактикалық ойындар	
▪ 2.1. Қоршаған ортамен танысуға арналған ойындар.....	9
▪ 2.2. Логикалық ойлау қабілетін дамытуға арналған ойындар....	12
○ 3-тарау. Сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға арналған дидактикалық ойындар	
▪ 3.1. Сөздік қорды дамытуға арналған ойындар.....	14
▪ 3.2. Коммуникативтік дағдыларды жетілдіруге арналған ойындар.....	17
○ 4-тарау. Математикалық түсініктерді дамытуға арналған дидактикалық ойындар.....	20
○ 5-тарау. Қимыл-қозғалыс және моториканы дамытуға арналған ойындар.....	23
3. Қорытынды.....	26
4. Пайдаланылған әдебиеттер тізімі.....	28
5. Түсінік хат.....	29

КІРІСПЕ

Қазіргі білім беру жүйесінде мектепке дейінгі жастағы балалардың жан-жақты дамуы басты назарда. Бұл кезеңде бала ойлау, сөйлеу, есте сақтау, қимыл-қозғалыс және әлеуметтік дағдыларды меңгеріп, қоршаған ортамен белсенді танысады. Осы тұрғыдан алғанда, дидактикалық ойындар – баланың дамуын табиғи түрде қамтамасыз ететін маңызды педагогикалық әдістердің бірі.

Зерттеулер көрсеткендей, ойын арқылы оқыту баланың қызығушылығын оятып, білімді жеңіл әрі тез қабылдауына мүмкіндік береді. Дидактикалық ойындар арқылы балалар:

- Жаңа білімді белсенді түрде меңгереді;
- Қарым-қатынас жасауды, сөйлеуді, өз ойын еркін жеткізуді үйренеді;
- Қимыл-қозғалыс белсенділігі дамиды, денсаулығы нығаяды;
- Математикалық, логикалық ойлау қабілеті қалыптасады;
- Топпен жұмыс істеуге, ережелерді сақтауға үйренеді.

Бұл әдістемелік құралдың өзектілігі – дидактикалық ойындардың маңызын арттырып, оларды тиімді қолдану жолдарын көрсету. Жинақтағы ойындар балалардың танымдық, сөйлеу, қимыл-қозғалыс және әлеуметтік қабілеттерін жетілдіруге бағытталған, сондықтан ол тәрбиешілер, педагогтер мен ата-аналар үшін қажетті әдістемелік көмекші құрал бола алады.

Зерттеудің мақсаты

Бұл әдістемелік құралдың негізгі мақсаты – мектеп жасына дейінгі балалардың жан-жақты дамуын қамтамасыз ету үшін дидактикалық ойындарды тиімді қолданудың ғылыми-әдістемелік негіздерін ұсыну.

Зерттеудің міндеттері

- ✓ Мақсатқа жету үшін келесі міндеттер қойылады:
- ✓ Теориялық негіздерді зерттеу – мектеп жасына дейінгі балалардың дамуына әсер ететін ойынның педагогикалық және психологиялық аспектілерін қарастыру.
- ✓ Дидактикалық ойындарды жүйелеу – балалардың әртүрлі даму бағыттарына сәйкес (танымдық, сөйлеу, математикалық, моторикалық, қимыл-қозғалыстық, коммуникативтік) ойындарды топтастыру.
- ✓ Тиімді ойын әдістерін ұсыну – балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес ойындарды дұрыс ұйымдастырудың әдістемелік жолдарын көрсету.
- ✓ Тәрбиешілер мен ата-аналарға арналған ұсыныстар беру – ойындарды балабақшада және үй жағдайында қолдану бойынша тәжірибелік ұсынымдар әзірлеу.
- ✓ Балалардың шығармашылық және танымдық белсенділігін арттыру – ойын арқылы олардың қоршаған орта туралы түсінігін кеңейту.
- ✓ Қимыл-қозғалыс және моториканы дамыту жолдарын көрсету – баланың дене белсенділігін қамтамасыз ететін ойындар арқылы денсаулығын нығайту.

Балалардың табиғи дамуы ойын арқылы жүзеге асады. Сондықтан мектепке дейінгі ұйымдарда оқыту мен тәрбиелеудің негізгі құралы ретінде дидактикалық ойындарды тиімді пайдалану – білім беру сапасын арттырудың басты шарты. Бұл әдістемелік құрал балалардың жас ерекшеліктеріне сай дамуын қамтамасыз ететін, педагогтер мен ата-аналарға қажетті көмекші құрал болып табылады.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

1-ТАРАУ. ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ МАҢЫЗЫ МЕН ТҮРЛЕРІ

1.1. Дидактикалық ойындардың бала дамуына әсері

Дидактикалық ойындар – мектеп жасына дейінгі балалардың жан-жақты дамуына ықпал ететін тиімді педагогикалық әдістердің бірі. Ойын – баланың табиғи әрекетінің негізгі түрі, сондықтан да ол оқытудың ең қызықты және нәтижелі формасы болып саналады. Дидактикалық ойындар арқылы балалар қоршаған әлемді танып, өз білімдерін жетілдіреді, қарым-қатынас дағдыларын дамытады және шығармашылық қабілеттерін шыңдайды.

Дидактикалық ойындардың бала дамуына әсерін бірнеше негізгі бағыт бойынша қарастыруға болады:

1. Танымдық қабілеттерді дамыту

Дидактикалық ойындар баланың танымдық үдерісін белсендіреді. **Олар зейінді шоғырландыруға, есте сақтау қабілетін жетілдіруге, ойлау дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі. Ойын барысында бала белгілі бір тапсырманы орындау арқылы ақпаратты талдап, жүйелейді, салыстырады және қорытынды жасайды.**

- **Зейін:** Балалар ойын арқылы назарын белгілі бір әрекетке аударуға үйренеді.
- **Есте сақтау:** Ойын барысында жаңа сөздерді, пішіндерді, түстерді, дыбыстарды есте сақтау қабілеті дамиды.
- **Ойлау қабілеті:** Дидактикалық ойындар баланың логикалық, шығармашылық және сыни ойлауын дамытады.

2. Сөйлеу дағдыларын жетілдіру

Балалардың сөйлеу қабілетін дамытуда дидактикалық ойындардың рөлі зор. Ойын барысында бала өз ойын сөзбен жеткізіп, қарым-қатынасқа **түседі, сөздік қорын кеңейтеді, сөйлеу мәдениетін қалыптастырады. Әсіресе, сұрақ-жауап, рөлдік ойындар және әңгімелесу ойындары балалардың байланыстырып сөйлеуін жақсартады.**

- **Сөздік қордың дамуы:** Балалар жаңа сөздерді үйреніп, оларды дұрыс қолдануға дағдыланады.
- **Коммуникативтік дағдылар:** Ойын барысында балалар бір-бірімен сөйлесіп, диалог құрады, өз пікірін еркін жеткізеді.
- **Фонематикалық қабылдау:** Ойын арқылы балалар дыбыстарды ажыратуды, сөздерді дұрыс айту мен буындап оқуды үйренеді.

3. Әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру

Дидактикалық ойындар балаларды қарым-қатынас жасауды, өз ойларын еркін жеткізуді, тыңдауды, топта жұмыс істеуді және өзара көмектесуді үйретеді. Ойын ережелерін сақтау арқылы балалар ұйымшылдық, жауапкершілік, шыдамдылық, достық сияқты қасиеттерді меңгереді.

- **Қарым-қатынас:** Балалар бір-бірімен байланыс орнатып, топтық жұмыс істеуді үйренеді.
- **Ережелерді сақтау:** Ойын барысында ережеге бағыну қажеттілігі балаларға тәртіп пен жауапкершілікті ұғындырады.
- **Эмоционалды даму:** Балалар өз сезімдерін басқара білуге, жеңілісті мойындауға және жеңістің қуанышын сезінуге дағдыланады.

4. Қимыл-қозғалыс және моториканы дамыту

Көптеген дидактикалық ойындар балалардың қимыл белсенділігін арттырып, ұсақ және ірі моторика дағдыларын қалыптастырады. Әсіресе, пішіндермен жұмыс жасау, мозаика құрастыру, сурет салу, жіппен ойнау сияқты тапсырмалар ұсақ моториканы жетілдіреді. Ал қозғалысқа негізделген ойындар баланың үйлесімділігін, координациясын және дене икемділігін жақсартады.

- **Ірі моторика:** Жүгіріп, секіру, өрмелеу, тепе-теңдікті сақтау ойындары арқылы баланың физикалық дамуы күшейеді.
- **Ұсақ моторика:** Қолмен ұстау, саусақпен әрекет ету ойындары жазу және сурет салу қабілеттерін жақсартады.

5. Шығармашылық пен қиялды дамыту

Дидактикалық ойындар балалардың қиялын, шығармашылық ойлау қабілетін, бейнелі ойлауын дамытуға ықпал етеді. Ойын барысында балалар түрлі рөлдерді сомдап, қиялындағы әлемді құрастырады.

- **Жаңа шешімдерді табу:** Ойын барысында баланың шығармашылық қабілеті дамып, стандартты емес шешімдер қабылдауға үйренеді.
- **Өзін-өзі көрсету:** Ойын арқылы бала өзін еркін сезініп, өз ойын білдіруге дағдыланады.

6. Өзін-өзі реттеу және эмоционалдық тұрақтылық

Дидактикалық ойындар балаларға өз сезімдерін басқара білуге, эмоцияларды реттеуге, қиындықтарды жеңуге көмектеседі.

- **Шыдамдылық пен табандылық:** Ойын ережелерін орындау, мақсатқа жету үшін күш салу дағдылары қалыптасады.
- **Эмоционалды интеллект:** Балалар өз эмоцияларын түсінуді және оларды дұрыс басқаруды үйренеді.

Дидактикалық ойындар – мектеп жасына дейінгі балалардың интеллектуалды, әлеуметтік, эмоционалды және физикалық дамуын қамтамасыз ететін маңызды құрал. Олар баланы жаңа білімді жеңіл әрі қызықты меңгеруге, өз ойын еркін жеткізуге, қоршаған ортамен танысуға және өз бетінше әрекет етуге үйретеді. Сондықтан мектепке дейінгі ұйымдарда ойын арқылы оқыту әдісін кеңінен қолдану балалардың жан-жақты дамуына оң ықпал етеді.

1.2. Дидактикалық ойындардың түрлері

Дидактикалық ойындар – мектепке дейінгі жастағы балалардың танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамытатын, белгілі бір білімді меңгертуге бағытталған ойын түрлері. Олардың негізгі мақсаты – баланың ойлау, сөйлеу, есте сақтау, зейін, қимыл-қозғалыс дағдыларын жетілдіру, сондай-ақ әлеуметтік қарым-қатынасты дамыту.

Дидактикалық ойындарды бірнеше критерий бойынша жіктеуге болады: мақсатына, мазмұнына, қолдану әдістеріне және ұйымдастыру формасына байланысты.

1. Оқу-тәрбиелік мақсатына қарай дидактикалық ойындар

1.1. Танымдық-дамытушылық ойындар

Бұл ойындар балалардың қоршаған орта туралы түсінігін кеңейтуге, танымдық процестерін белсендіруге бағытталған.

Мысалдар:

- **"Не қайда тұрады?"** – балаларға жануарлар мен олардың мекен ету ортасын ажыратуға көмектеседі.
- **"Кім не істейді?"** – мамандықтар туралы білімдерін жетілдіреді.
- **"Жыл мезгілін тап"** – табиғат құбылыстарын тануға үйретеді.

1.2. Сөйлеу дағдыларын дамытуға арналған ойындар

Бұл ойындар балалардың сөздік қорын кеңейтуге, байланыстырып сөйлеуге, дыбыстарды дұрыс айтуға үйретуге бағытталған.

Мысалдар:

- **"Сиқырлы қапшық"** – бала қапшықтан затты алып, оның атын атап, сипаттайды.
- **"Кім қалай сөйлейді?"** – жануарлардың дыбыстауын тану арқылы сөздік қорын байыту.
- **"Ойлан, айт!"** – берілген сөзден сөйлем құрастыру.

1.3. Логикалық ойлау мен математикалық түсініктерді дамытуға арналған ойындар

Балалардың салыстыру, санап үйрену, логикалық байланыстарды орнату дағдыларын дамытады.

Мысалдар:

- **"Қайсысы үлкен?"** – көлемдерді ажыратуға үйретеді.
- **"Қанша? Кім көп?"** – сандық қатынастарды меңгеруге көмектеседі.
- **"Логикалық тізбек"** – суреттерді ретімен орналастыру арқылы логиканы дамыту.

1.4. Қимыл-қозғалыс ойындары

Бұл ойындар балалардың қимыл белсенділігін арттырып, моторикасын дамытады.

Мысалдар:

- **"Кім қалай қозғалады?"** – жануарлардың қозғалысын бейнелеп, дене икемділігін дамыту.

- **"Жүгір, тап!"** – нұсқау бойынша белгілі бір затқа жүгіріп бару.
- **"Түсті тап!"** – түстерді ажыратып, сол түске байланысты қимыл жасау.

2. Ойын мазмұнына қарай дидактикалық ойындар

2.1. Заттық ойындар

Балалардың заттарды тану, олардың қасиеттерін зерттеу қабілетін арттырады.

Мысалдар:

- **"Қайсысы қатты, қайсысы жұмсақ?"** – заттардың қасиеттерін салыстыру.
- **"Түрлі-түсті кубиктер"** – түстерді ажырату.
- **"Затты сипатта"** – балаға белгілі бір зат беріліп, оны сипаттау қажет.

2.2. Сюжеттік-рөлдік ойындар

Бұл ойындар балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға бағытталған.

Мысалдар:

- **"Дәрігер мен науқас"** – балалар медицина қызметкерлерінің жұмысын түсінеді.
- **"Сатушы мен сатып алушы"** – сауда жасау ережелерін үйретеді.
- **"Көлік жүргізушісі"** – жол қозғалысы туралы білім береді.

2.3. Үстел үсті ойындары

Балалардың зейінін шоғырландыруға, ұсақ моторикасын дамытуға көмектеседі.

Мысалдар:

- **"Лото"** – суреттерді сәйкестендіру арқылы есте сақтау қабілетін дамыту.
- **"Домино"** – суреттер арасындағы логикалық байланысты орнату.
- **"Мозаика құрастыру"** – ойлау мен моториканы дамыту.

3. Ұйымдастыру формасына қарай дидактикалық ойындар

3.1. Жекеше ойындар

Бала өз бетінше орындайтын ойындар.

Мысалдар:

- **"Жасырынған затты тап"** – көзін жұмып тұрып, затты сипап тану.
- **"Сөз ойыны"** – берілген әріптен сөз құрастыру.

3.2. Топтық ойындар

Балалардың өзара қарым-қатынасын дамытатын ойындар.

Мысалдар:

- **"Кім жылдам?"** – тапсырманы кім бірінші орындаса, сол жеңімпаз.
- **"Кім көп сөз табады?"** – берілген тақырыпқа қатысты көп сөз айту.

3.3. Жұптық ойындар

Екі бала арасындағы өзара әрекетті дамытуға бағытталған.

Мысалдар:

- **"Сөзді аяқта"** – бір бала бастайды, екіншісі жалғастырады.
- **"Затты сипатта, мен оны табайын"** – бір бала сипаттайды, екіншісі оны тауып, атын атайды.

Дидактикалық ойындар мазмұны мен мақсатына қарай әртүрлі болады. Олар балалардың танымдық, сөйлеу, логикалық, әлеуметтік және физикалық дамуына ықпал етеді. Тәрбиеші мен ата-аналар дидактикалық ойындарды баланың жас ерекшелігі мен қызығушылықтарына сәйкес таңдап қолданған жағдайда, олар оқытудың тиімді әдісі бола алады. Сондықтан мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде ойын арқылы оқыту балалардың жан-жақты дамуын қамтамасыз етудің негізгі құралы ретінде қолданылады.

2-ТАРАУ. ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРДІ ДАМУҒА АРНАЛҒАН ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР

2.1. Қоршаған ортамен танысуға арналған ойындар

Баланың алғашқы танымдық әрекеті оның қоршаған ортамен өзара әрекеттесуінен басталады. Қоршаған ортаны зерттеу арқылы балалар табиғатты, жануарлар мен өсімдіктерді, адамдардың еңбегін, қоғамдық өмірдің түрлі қырларын түсінеді. Бұл бөлімде балалардың табиғатпен, тұрмыстық заттармен, мамандықтармен, жануарлар мен өсімдіктер әлемімен танысуына бағытталған дидактикалық ойындар ұсынылады.

1. "Не қайда тұрады?"

Мақсаты: Балаларды жануарлар мен олардың тіршілік ету ортасымен таныстыру, ойлау қабілетін дамыту.

Құралдар: Үй жануарлары, жабайы жануарлар, теңіз жануарлары, құстар бейнеленген суреттер.

Ойын барысы:

- Тәрбиеші балаларға әртүрлі жануарлардың суреттерін көрсетеді.
- Балалар бұл жануарлардың қайда өмір сүретінін (орманда, суда, үйде, шөлде) айтып, тиісті топқа орналастырады.
- Дұрыс жауаптар талқыланып, қосымша сұрақтар қойылады: "Бұл жануар немен қоректенеді?", "Оның қандай ерекшелігі бар?".

2. "Жыл мезгілін тап"

Мақсаты: Балаларды жыл мезгілдерінің белгілерін ажыратуға үйрету.

Құралдар: Жаз, күз, қыс, көктем мезгілдерін бейнелейтін суреттер.

Ойын барысы:

- Тәрбиеші төрт жыл мезгілінің суреттерін көрсетіп, балалардан олардың ерекшеліктерін сипаттауды сұрайды.
- Балалар табиғат құбылыстарын, ауа райын, сол мезгілде болатын өзгерістерді атайды.
- "Жазда не болады?", "Қыста қандай ойындар ойнаймыз?" деген сұрақтар қойылады.

- Ойынның қиындығын арттыру үшін әр жыл мезгіліне тән киімдер мен табиғат құбылыстарын суреттер арқылы сәйкестендіру тапсырмасы беріледі.

3. "Кім қайда жұмыс істейді?"

Мақсаты: Балаларды мамандықтармен таныстыру, олардың еңбегіне құрмет сезімін қалыптастыру.

Құралдар: Дәрігер, мұғалім, құрылысшы, жүргізуші, аспаз, өрт сөндіруші сияқты мамандықтарды бейнелейтін суреттер.

Ойын барысы:

- Тәрбиеші балаларға әртүрлі мамандық иелерінің суреттерін көрсетеді.
- Балалар олардың кім екенін және немен айналысатынын айтады.
- Кейін балалардан: "Өрт сөндіруші не істейді?", "Мұғалім кімдерді оқытады?" деген сұрақтарға жауап беру сұралады.
- Ойын барысында балалар өздері болашақта қандай маман болғысы келетінін айтып, таңдаған мамандықтарын сипаттайды.

4. "Қандай көлік қайда жүреді?"

Мақсаты: Көліктердің түрлерін ажырату, олардың қайда қолданылатынын үйрету.

Құралдар: Жер, су, әуе көліктерін бейнелейтін карточкалар.

Ойын барысы:

- Балаларға әртүрлі көлік суреттері көрсетіледі.
- Балалар көліктің қай жерде жүретінін (жерде, суда, әуеде) анықтайды.
- Қосымша сұрақтар қойылады: "Бұл көлік қандай жұмыстарға пайдаланылады?", "Қай көлік ең жылдам?".

5. "Жемістер мен көкөністерді ажырат"

Мақсаты: Балаларды жемістер мен көкөністердің түрлерімен таныстыру, олардың айырмашылықтарын ажыратуға үйрету.

Құралдар: Жемістер мен көкөністер бейнеленген суреттер немесе муляждар.

Ойын барысы:

- Балаларға әртүрлі жеміс пен көкөністің суреттері таратылады.
- "Бұл не?" сұрағына жауап беріп, оның атауын атайды.
- "Жемістер қайда өседі?" (ағашта, жерде) және "Көкөністер қалай өседі?" деген сұрақтар қойылады.
- Топқа бөлініп, жемістер мен көкөністерді ажыратып, тиісті топқа орналастырады.

6. "Түстерді тап!"

Мақсаты: Балаларды түстерді ажыратуға үйрету, зейінін дамыту.

Құралдар: Түрлі түсті заттар немесе карточкалар.

Ойын барысы:

- Тәрбиеші түстерді атайды, балалар сол түсті затты көрсетеді.
- Ойын күрделендіріліп, балалар түстерді белгілі бір заттармен сәйкестендіреді (мысалы, "Қызыл түсті не болуы мүмкін?").
- "Түстерді ата" ойыны арқылы түстерге байланысты сұрақтарға жауап береді.

7. "Достық шеңбері"

Мақсаты: Балаларды достыққа, ынтымақтастыққа үйрету, эмоциялық мәдениетін дамыту.

Құралдар: Балалар шеңберге жиналады.

Ойын барысы:

- Балалар шеңберге тұрып, қолдарын ұстайды.
- Әр бала өз көршісіне жылы сөз немесе тілек айтады.
- Тәрбиеші балалардың бір-біріне мейірімді болуына ықпал етеді.

8. "Ауа райын тап"

Мақсаты: Балаларды ауа райының түрлерімен таныстыру.

Құралдар: Күн, жаңбыр, қар, жел бейнеленген карточкалар.

Ойын барысы:

- Тәрбиеші балаларға әртүрлі ауа райын бейнелейтін карточкаларды көрсетеді.
- Балалар қай ауа райы екенін атап, оны сипаттайды.
- "Қай мезгілде осындай ауа райы болады?", "Жаңбыр жауғанда не кию керек?" деген сұрақтарға жауап береді.

9. "Дыбысты тап!"

Мақсаты: Балаларды әртүрлі дыбыстарды ажыратуға үйрету.

Құралдар: Дыбыстық жазбалар (құстардың, жануарлардың, көліктердің, табиғаттың дыбыстары).

Ойын барысы:

- Балалар дыбысты тыңдап, оның қай жануарға немесе затқа тиесілі екенін табады.
- "Бұл қандай жануардың дыбысы?", "Ол қайда өмір сүреді?" деген сұрақтар қойылады.

Қоршаған ортамен танысуға арналған ойындар балалардың дүниетанымын кеңейтіп, табиғат, қоғам және адамдар туралы білімдерін тереңдетуге көмектеседі. Сонымен қатар, бұл ойындар зейінділік, есте сақтау, ойлау және логикалық қабілеттерді дамытуға ықпал етеді. Осындай ойындар арқылы балалар қоршаған әлемнің күрделі заңдылықтарын жеңіл әрі қызықты түрде меңгереді.

2.2. Логикалық ойлау қабілетін дамытуға арналған ойындар

Логикалық ойлау – мектепке дейінгі жастағы балалардың танымдық дамуының негізгі аспектілерінің бірі. Логикалық ойлау қабілеті арқылы бала қоршаған ортадағы құбылыстар мен заттар арасындағы байланысты анықтайды, салыстырады, талдайды, жалпылайды және қорытынды жасайды. Бұл қабілетті дамыту үшін дидактикалық ойындар тиімді әдістердің бірі болып табылады.

Логикалық ойлау қабілетін дамытуға арналған ойындар балалардың зеректігін, есте сақтауын, салыстыру дағдыларын, жүйелі ойлауын және себеп-салдарлық байланыстарды анықтау қабілетін қалыптастырады. Мұндай ойындар баланың интеллектуалды әлеуетін арттырып, оны мектепке дайындаудың маңызды элементі болып табылады.

1. "Не артық?"

Мақсаты: Балалардың заттар арасындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтарды ажырата білу қабілетін дамыту.

Құралдар: Заттар немесе суреттер жинағы (үш немесе төрт ұқсас зат пен бір ерекше зат).

Ойын барысы:

- Балаларға қатар тұрған төрт заттың (мысалы, үш жануар және бір машина) суреттері көрсетіледі.
- Олар қай заттың артық екенін тауып, себебін түсіндіреді.
- Мысалы, "Бұл жерде артық зат – машина, өйткені қалғандары жануарлар".
- Тәрбиеші жауаптың дұрыстығын растап, қосымша сұрақтар қойып, балалардың ойлау қабілетін дамытады.

2. "Заттарды топтастыр"

Мақсаты: Балалардың заттарды белгілі бір белгілері бойынша топтастыра білу дағдысын қалыптастыру.

Құралдар: Түрлі суреттер (көліктер, жануарлар, өсімдіктер, тұрмыстық заттар).

Ойын барысы:

- Балаларға әртүрлі заттардың суреттері таратылады.
- Олар берілген заттарды ортақ қасиеттеріне қарай топтастырады (мысалы, көліктерді, жануарларды, жемістерді бөлек орналастыру).
- "Неге бұл заттар бір топқа жатады?" деген сұрақ қойылады.

3. "Суретті жалғастыр"

Мақсаты: Логикалық ойлауды дамыту, себебін анықтауға үйрету.

Құралдар: Бірнеше жартылай аяқталған суреттер (мысалы, жартылай салынған үй, ағаш, көлік).

Ойын барысы:

- Балаларға жартылай аяқталған суреттер беріледі.
- Олардың міндеті – суретті толықтыру және оның не екенін анықтау.

- Кейін балалардан: "Бұл зат не үшін керек?", "Оны қайда кездестіруге болады?" деген сұрақтар қойылады.

4. "Себеп пен салдарды тап"

Мақсаты: Балаларға себеп-салдарлық байланыстарды анықтауға үйрету.

Құралдар: Көрнекі суреттер немесе әңгімелер (мысалы, жаңбыр жауғанда жер су болады, қар ериді, жел тұрғанда жапырақтар ұшады).

Ойын барысы:

- Балаларға белгілі бір жағдайды сипаттайтын суреттер немесе қысқа әңгімелер беріледі.
- Балалар себеп пен салдарды анықтап, "Неге бұл жағдай болды?" деген сұраққа жауап береді.
- Мысалы, "Жаңбыр жауып тұр – жер су болды", "Күн суық – балалар жылы киінді".

5. "Не бұрын, не кейін?"

Мақсаты: Балаларды хронологиялық тәртіпке үйрету, себеп-салдарлық байланысты түсіндіру.

Құралдар: Әрекеттердің ретін бейнелейтін суреттер жиынтығы (мысалы, ағашты отырғызу, оны суару, оның өсуі).

Ойын барысы:

- Балаларға бірнеше сурет беріледі.
- Оларды дұрыс тәртіпке келтіріп, оқиғаның дұрыс ретін анықтауы керек.
- "Алдымен не болады?" және "Соңында не болды?" деген сұрақтар қойылады.

6. "Керісінше ойлайық"

Мақсаты: Балалардың шығармашылық және сыни ойлауын дамыту.

Құралдар: Балаларға жақсы таныс заттар мен құбылыстар.

Ойын барысы:

- Тәрбиеші белгілі бір сөйлем айтады, балалар оған керісінше жауап береді.
- Мысалы, тәрбиеші: "Күн ыстық", – дейді, балалар "Күн суық" деп жауап береді.
- "Мысық үлкен", – "Мысық кішкентай".
- Бұл ойын балалардың логикалық ойлауын, тез жауап беру қабілетін дамытады.

7. "Сандарды ретімен қой"

Мақсаты: Балаларға сандардың ретін үйрету, сандық қатынастарды түсіндіру.

Құралдар: 1-ден 10-ға дейінгі сандар жазылған карточкалар.

Ойын барысы:

- Балаларға аралас сандар беріледі.
- Олар сандарды дұрыс ретпен орналастырады.
- Ойын күрделене келе, тәрбиеші бір санды алып тастап, "Қандай сан жоқ?" деп сұрайды.

8. "Тепе-теңдік сақта"

Мақсаты: Балаларға өлшемдерді, пропорцияны және салыстыруды үйрету.

Құралдар: Түрлі көлемдегі және салмақтағы заттар.

Ойын барысы:

- Балалар әртүрлі көлемдегі және салмақтағы заттарды салыстырады.
- "Қайсысы ауыр?", "Қайсысы жеңіл?" деген сұрақтарға жауап береді.
- Кейін ойын күрделеніп, таразы арқылы өлшеу тапсырмасы беріледі.

9. "Заттың көлеңкесін тап"

Мақсаты: Балалардың көрнекі қабылдауын және сәйкестендіру қабілетін дамыту.

Құралдар: Әртүрлі заттар және олардың көлеңке түріндегі суреттері.

Ойын барысы:

- Балаларға заттар мен олардың көлеңкелері беріледі.
- Олардың міндеті – сәйкес келетін көлеңкені табу.
- Қиындықты арттыру үшін ұқсас пішіндерді қосуға болады.

Логикалық ойлау қабілетін дамытуға арналған дидактикалық ойындар балалардың зейінін, есте сақтауын, салыстыру, талдау және себеп-салдарлық байланыстарды анықтау дағдыларын қалыптастырады. Мұндай ойындар арқылы балалар күнделікті өмірде кездесетін мәселелерді шешуге дағдыланып, өз ойларын жүйелі түрде жеткізе алады. Сондықтан мектепке дейінгі ұйымдарда логикалық ойлауды дамытатын ойындарды жиі қолдану балалардың интеллектуалды дамуына оң ықпал етеді.

3-ТАРАУ. СӨЙЛЕУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУҒА АРНАЛҒАН ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР

3.1. Сөздік қорды дамытуға арналған ойындар

Сөздік қорды дамыту – мектепке дейінгі жастағы балалардың сөйлеу дағдыларын жетілдірудің негізгі бөлігі. Баланың тілін дамыту оның қоршаған ортаны тануымен, қарым-қатынас жасауымен және ойын арқылы өз ойын жеткізуімен тығыз байланысты. Сөздік қорды байытуға бағытталған дидактикалық ойындар балаларға жаңа сөздерді үйренуге, олардың мағынасын түсінуге, сөйлем құруға және байланыстырып сөйлеуге көмектеседі.

Бұл ойындар балалардың есту, есте сақтау, сөйлеу және ойлау қабілеттерін дамытып, оларды өз ойларын нақты және еркін жеткізуге дағдыландырады. Сондай-ақ, ойын барысында балалардың коммуникативтік дағдылары, грамматикалық дұрыс сөйлеуі, дыбыстық мәдениеті қалыптасады.

1. "Сиқырлы қапшық"

Мақсаты: Балалардың сөздік қорын байыту, заттарды сипап сезу арқылы тануға үйрету.

Құралдар: Түрлі заттар (доп, қасық, ойыншық, жемістер, қылқалам т.б.) салынған қапшық.

Ойын барысы:

- Бала қапшыққа қолын салып, бір затты сипап ұстайды.
- Оның не екенін болжап, атын атайды.
- Егер бала дұрыс тапса, қосымша сұрақ қойылады: "Бұл зат не үшін қолданылады?", "Ол қандай түсті?", "Ол қатты ма, жұмсақ па?".

2. "Мен не көріп тұрмын?"

Мақсаты: Балалардың сөйлеу дағдыларын жетілдіру, сипаттау қабілеттерін дамыту.

Құралдар: Суреттер немесе белгілі бір заттар.

Ойын барысы:

- Бір бала көзін жұмады немесе артымен тұрады.
- Басқа бала немесе тәрбиеші белгілі бір затты сипаттайды.
- Баланың міндеті – сипаттама бойынша қандай зат екенін анықтау.

3. "Кім қалай сөйлейді?"

Мақсаты: Балаларды жануарлардың дауыстарымен таныстыру, еліктеу арқылы дыбыстарды дұрыс айтуға үйрету.

Құралдар: Жануарлардың суреттері немесе ойыншықтары.

Ойын барысы:

- Тәрбиеші бір жануарды көрсетіп, балалардан "Бұл қандай жануар?" деп сұрайды.
- Балалар оның қалай дыбыстайтынын айтады (мысалы, "Мысық – мяу", "Ит – гав").
- Кейін тәрбиеші балаларға белгілі бір дыбыс шығарып, оның қай жануарға тиесілі екенін табуды ұсынады.

4. "Керісінше айт"

Мақсаты: Балалардың сөздік қорын байыту, қарама-қарсы сөздерді үйрету.

Құралдар: Карточкалар немесе суреттер (үлкен-кіші, биік-аласа, ыстық-суық).

Ойын барысы:

- Тәрбиеші бір сөз айтады (мысалы, "ыстық").
- Балалар оның қарама-қарсысын айтуы керек ("суық").
- "Жарық – қараңғы", "Күндіз – түн", "Жоғары – төмен" сияқты сөздермен қайталауға болады.

5. "Бұл не істейді?"

Мақсаты: Балалардың етістіктерді дұрыс қолдануын дамыту.

Құралдар: Карточкалар немесе суреттер (адамдардың әрекеті бейнеленген).

Ойын барысы:

- Балаларға белгілі бір әрекетті бейнелейтін суреттер көрсетіледі (мысалы, бала жүгіріп барады).
- "Бұл бала не істеп жатыр?" деген сұрақ қойылады.
- Балалар "Ол жүгіріп барады", "Ол кітап оқып отыр", "Ол гүл суарып жатыр" деп жауап береді.

6. "Жеті ата" (отбасылық қарым-қатынастарды үйрету ойыны)

Мақсаты: Балаларды туыстық атаулармен таныстыру, байланыстырып сөйлеуді дамыту.

Құралдар: Отбасы мүшелерінің суреттері немесе схемасы.

Ойын барысы:

- Балаларға "Атанның баласы кім?" немесе "Әкеңнің әкесі кім?" деген сұрақтар қойылады.
- Балалар жауап беріп, туыстық қатынастарды түсіндіреді.
- Ойын күрделендіріліп, әр бала өз отбасы туралы айтып береді.

7. "Сөз ойыны"

Мақсаты: Балалардың сөздік қорын байыту, ойлау қабілетін жетілдіру.

Құралдар: Тәрбиеші тарапынан берілетін тақырыптар.

Ойын барысы:

- Тәрбиеші белгілі бір тақырып айтады (мысалы, "Жемістер").
- Балалар кезекпен осы тақырыпқа байланысты сөздер атайды (алма, банан, жүзім).
- Кім ең көп сөз айтса, сол жеңімпаз болады.

8. "Қайсысы дұрыс?"

Мақсаты: Балалардың сөздерді дұрыс қолдануын қалыптастыру.

Құралдар: Сөз тіркестері бар карточкалар.

Ойын барысы:

- Тәрбиеші екі сөйлем оқиды, олардың біреуі дұрыс, біреуі қате.
- Балалар дұрыс сөйлемді таңдап, неге дұрыс екенін түсіндіреді.
- Мысалы, "Құс жүзіп жүр" (қате), "Құс ұшып жүр" (дұрыс).

9. "Мен кімін?"

Мақсаты: Балалардың сипаттау дағдыларын жетілдіру.

Құралдар: Жануарлардың, көліктердің немесе мамандықтардың суреттері.

Ойын барысы:

- Бір бала өзіне белгісіз бір карточканы таңдайды және басына бекітеді.
- Басқа балалар оны сипаттайды (мысалы, "Бұл жануар төрт аяқты", "Ол үйде тұрады", "Сүт береді").
- Бала сипаттама бойынша өзінде қандай сурет бар екенін табуы керек.

10. "Сөйлемді жалғастыр"

Мақсаты: Балалардың байланыстырып сөйлеуін дамыту.

Құралдар: Бірінші бөлігі жазылған сөйлемдер.

Ойын барысы:

- Тәрбиеші сөйлемнің алғашқы бөлігін айтады, балалар оны өздері жалғастырады.
- Мысалы, "Күзде жапырақтар..." (сарғаяды, жерге түседі).
- "Күн суық болғанда, адамдар..." (жылы киінеді, үйде отырады).

Сөздік қорды дамытуға арналған дидактикалық ойындар балалардың сөздерді дұрыс қолдану, ойлау, байланыстырып сөйлеу және өз ойын нақты жеткізу дағдыларын қалыптастырады. Ойын түрінде өткен сабақтар балалардың сөйлеу қабілетін арттырып, оларды қарым-қатынаста белсенді болуға үйретеді. Бұл ойындар балалардың логикалық ойлауын, есте сақтауын, фонематикалық қабылдауын жақсартады, сонымен қатар тіл байлығын молайтуға ықпал етеді.

3.2. Коммуникативтік дағдыларды жетілдіруге арналған ойындар

Коммуникативтік дағдылар – баланың қоршаған ортамен өзара әрекеттесуін, өз ойын анық әрі түсінікті жеткізе алуын және тиімді қарым-қатынас орнатуын қамтамасыз ететін маңызды қабілеттер. Бұл дағдылар баланың әлеуметтік бейімделуіне, эмоциялық интеллектінің дамуына, қарым-қатынас орнату қабілетіне, өзін-өзі еркін сезінуіне көмектеседі.

Коммуникативтік дағдыларды жетілдіруге арналған ойындар балаларды белсенді тыңдауға, өз пікірін айтуға, диалог құруға, вербалды және вербалды емес қарым-қатынас түрлерін қолдануға үйретеді. Бұл бөлімде балалардың тілдік және әлеуметтік дағдыларын дамытатын ойындар ұсынылады.

1. "Сәлемдесейік!"

Мақсаты: Балаларға дұрыс сәлемдесу, тіл табысу, сыпайылық таныту дағдыларын қалыптастыру.

Құралдар: Қуыршақ немесе жұмсақ ойыншықтар.

Ойын барысы:

- Балалар шеңберге тұрады.

- Әр бала кезекпен жанындағы досына әртүрлі амандасу түрлерін қолданады (қол алысып, бас изеп, күлімсіреп).
- Тәрбиеші әр амандасу түрінің мәнін түсіндіреді: "Қол алысып амандасу – құрметтің белгісі", "Күлімсіреу – достықтың белгісі".
- Кейін балалар ойыншықтар арқылы да амандасып, әртүрлі кейіпкерлердің рөлін сомдайды.

2. "Сен кімсің?"

Мақсаты: Балаларды өздерін таныстыра білуге үйрету.

Құралдар: Әр баланың есімі жазылған карточкалар.

Ойын барысы:

- Әр бала өз есімін атап, өзі туралы 2-3 сөйлеммен айтып береді (мысалы, "Менің атым – Айжан. Мен 5 жастамын. Маған сурет салу ұнайды").
- Басқа балалар оған сұрақ қоя алады: "Сенің сүйікті түсің қандай?", "Сен қандай ойындарды жақсы көресің?".
- Тәрбиеші балаларға өзін таныстыру кезінде күлімдеп, анық сөйлеуге үйретеді.

3. "Достық көпірі"

Мақсаты: Балалардың бір-бірімен достық қарым-қатынас орнатуына көмектесу, өзара сыйластықты дамыту.

Құралдар: Түрлі-түсті таспалар немесе жіптер.

Ойын барысы:

- Балалар шеңберге тұрады.
- Әр бала өз қасындағы досына жылы сөз айтып, оның білегіне жіп байлайды.
- Ойын соңында барлық балалардың қолында бір-бірімен байланысқан түрлі-түсті "достық көпірі" түзіледі.

4. "Сөзді жалғастыр"

Мақсаты: Балалардың сөйлеу қабілетін, белсенді тыңдау дағдысын және байланыстырып сөйлеуді дамыту.

Құралдар: Карточкалар немесе дайын сөйлемдер.

Ойын барысы:

- Тәрбиеші бір сөйлем бастайды, балалар оны кезекпен жалғастырады.
- Мысалы:
 - Тәрбиеші: "Бір күні орманға кішкентай қоян келді...".
 - Бір бала жалғастырады: "Ол ормандағы үлкен ағаштың түбіне келді...".
 - Келесі бала жалғастырады: "Ағаштың түбінде тиін отыр еді...".
- Осылайша, бүкіл топ бір ортақ оқиға құрастырады.

5. "Мені тыңда"

Мақсаты: Балаларға белсенді тыңдау дағдыларын қалыптастыру, зейінділікті дамыту.

Құралдар: Балалардың сүйікті ойыншықтары.

Ойын барысы:

- Бір бала өз ойыншығы туралы қысқаша әңгімелейді (мысалы, "Бұл – менің сүйікті қонжығым. Оның жүні жұмсақ. Ол маған ұйықтар алдында көмектеседі").
- Басқа балалар мұқият тыңдап, қонжық туралы сұрақтар қояды ("Ол қандай түсті?", "Оны саған кім сыйлады?").
- Ойын соңында ең зейінді тыңдаған бала мадакталады.

6. "Кім қалай сөйлейді?"

Мақсаты: Балалардың интонациясын, дауыс ырғағын дамыту, әртүрлі эмоцияларды жеткізуге үйрету.

Құралдар: Эмоцияны бейнелейтін карточкалар (қуаныш, таңдану, ренжу, қорқу).

Ойын барысы:

- Балалар кезекпен карточка таңдайды және ондағы эмоцияға сәйкес сөйлем айтады.
- Мысалы, "Мен қуаныштымын!" деген сөйлемді әртүрлі интонациямен айту.
- Басқа балалар қандай эмоция екенін табуы керек.

7. "Телефонмен сөйлесу"

Мақсаты: Балаларды сыпайы сөйлесуге және телефонмен қарым-қатынас жасауға үйрету.

Құралдар: Ойыншық телефондар.

Ойын барысы:

- Балалар жұптасып, телефон арқылы сөйлесу диалогтарын құрастырады.
- Бір бала қоңырау шалып, сәлемдеседі, сұрақ қояды.
- Екінші бала оған жауап береді.
- "Телефонмен қалай дұрыс сөйлесу керек?" тақырыбында талқылау жүргізіледі.

8. "Мейірімді сөздер"

Мақсаты: Балаларға жылы сөздер айтуға үйрету, жағымды қарым-қатынас орнату.

Құралдар: Кішкентай жүрекше немесе гүл бейнесіндегі карточкалар.

Ойын барысы:

- Балалар кезекпен бір-біріне жылы сөздер айтып, карточканы ұсынады.
- "Сен өте мейірімдісің!", "Сен менің жақсы досымсың!", "Сен өте ақылдысың!" сияқты сөздер айтылады.

- Балалар осылайша бір-біріне құрмет көрсетіп, жағымды эмоциялар алады.

9. "Менің көңіл-күйім қандай?"

Мақсаты: Балаларды өз эмоцияларын түсініп, оларды сипаттауға үйрету.

Құралдар: Эмоцияларды бейнелейтін карточкалар.

Ойын барысы:

- Балалар шеңберде отырады, әр бала өзінің қазіргі көңіл-күйін сипаттайды.
- Егер балаға айту қиын болса, эмоцияны карточка арқылы көрсетуге болады.
- Басқа балалар сол эмоцияға сәйкес жағдайларды айтып, қалай көмектесуге болатынын талқылайды.

Коммуникативтік дағдыларды жетілдіруге арналған ойындар балалардың бір-бірімен қарым-қатынас жасауын, өз ойын анық жеткізуін, белсенді тыңдауын және эмоцияларын дұрыс білдіруін дамытуға көмектеседі. Бұл ойындар тілдік қарым-қатынасқа, сыпайылыққа, достыққа, өзін еркін сезінуге, өз ойын нақты айтуға және тыңдаушыны құрметтеуге үйретеді. Осылайша, балалар күнделікті өмірде, мектепте және болашақ қарым-қатынастарында әлеуметтік дағдыларын тиімді қолдана алады.

4-ТАРАУ. МАТЕМАТИКАЛЫҚ ТҮСІНІКТЕРДІ ДАМЫТУҒА АРНАЛҒАН ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР

Мектепке дейінгі балалар үшін математика – айналадағы әлемді танудың маңызды құралы. Балалар ерте жастан-ақ заттардың мөлшерін, пішінін, санын, кеңістіктегі орнын, уақыттық қатынастарын интуитивті түрде зерттей бастайды. Осы білімдерді жүйелеп, мақсатты түрде дамыту үшін дидактикалық ойындар үлкен рөл атқарады.

Математикалық ойындар балалардың:

- Сан ұғымын меңгеруіне;
- Салыстыру, топтастыру дағдыларын дамытуға;
- Көлемдік және кеңістіктік қатынастарды түсінуіне;
- Геометриялық пішіндерді ажырата алуына;
- Логикалық ойлау қабілетін жетілдіруге көмектеседі.

1. "Сандарды тап"

Мақсаты: Балаларды 1-ден 10-ға дейінгі сандармен таныстыру, оларды ажыратуға үйрету.

Құралдар: 1-ден 10-ға дейінгі сандар жазылған карточкалар.

Ойын барысы:

- Балаларға әртүрлі сандар жазылған карточкалар таратылады.
- Тәрбиеші белгілі бір санды атайды, сол сан кімде бар екенін сұрайды.
- Балалар сандарды ретімен қоюға тырысады.
- Кейін тәрбиеші бір санды алып тастайды, балалар "Қай сан жоқ?" деген сұраққа жауап береді.

2. "Кім жылдам санайды?"

Мақсаты: Балалардың санау дағдыларын жетілдіру, сандық қатарды есте сақтауын дамыту.

Құралдар: Кубиктер, доптар, ойыншықтар.

Ойын барысы:

- Балаларға 10-ға дейінгі сандарды дұрыс ретпен санау ұсынылады.
- Кейін тәрбиеші белгілі бір мөлшерде ойыншықтарды қойып, балалардан оларды санап, нақты санын айтуын сұрайды.
- Күрделендіру үшін бір ойыншықты алып тастап немесе қосып, "Қанша болды?", "Қаншаға көбейді?" сұрақтары қойылады.

3. "Қайсысы үлкен?"

Мақсаты: Балаларды өлшемдерді ажыратуға үйрету (үлкен-кіші, ұзын-қысқа, биік-аласа).

Құралдар: Түрлі көлемдегі ойыншықтар, ленталар, таяқшалар.

Ойын барысы:

- Балаларға екі зат көрсетіледі, олар қайсысы үлкен, қайсысы кіші екенін анықтайды.
- "Бұл доп ана доптан қандай?" деп сұрақ қойылады.
- Күрделендіру үшін үш және одан да көп заттарды салыстыруға болады.

4. "Геометриялық пішіндер әлемі"

Мақсаты: Балаларды геометриялық пішіндерді ажыратуға үйрету, олардың ерекшеліктерін түсіндіру.

Құралдар: Дөңгелек, төртбұрыш, үшбұрыш, тік төртбұрыш сияқты пішіндер бейнеленген карточкалар немесе пластикалық фигуралар.

Ойын барысы:

- Балаларға әртүрлі пішіндер көрсетіледі, олар олардың атын атап, сипаттайды.
- "Қай пішіннің бұрыштары бар?" немесе "Қай пішін домалайды?" деген сұрақтар қойылады.
- Кейін балалар әр пішінге сәйкес заттарды (мысалы, дөңгелек – доп, төртбұрыш – кітап) тауып сәйкестендіреді.

5. "Көбірек – азырақ"

Мақсаты: Балаларға сандық қатынастарды түсіндіру (көбірек, азырақ, тең).

Құралдар: Түрлі түсті кубиктер немесе басқа ұсақ заттар.

Ойын барысы:

- Тәрбиеші екі топқа әртүрлі мөлшерде заттар қояды.
- Балалар қай топта заттар көбірек, қайсысында азырақ екенін анықтайды.

- "Қалай теңестіруге болады?" деген сұрақ қойылып, балалар артық заттарды алып тастау немесе қосу арқылы теңдік орнатады.

6. "Жоғары-төмен, алыс-жақын"

Мақсаты: Балаларға кеңістіктік ұғымдарды түсіндіру.

Құралдар: Үлкен және кіші ойыншықтар немесе суреттер.

Ойын барысы:

- Балалар заттардың орналасуын сипаттайды ("Доп үстелдің үстінде", "Қоян орындықтың астында").
- Кейін балаларға бір затты белгілі бір жерге қою ұсынылады ("Допты орындықтың артына қой").
- "Қайсысы жоғары?", "Қайсысы төмен?" сұрақтарына жауап береді.

7. "Суретті ретімен қой"

Мақсаты: Балаларды уақыттық байланыстарды түсінуге үйрету.

Құралдар: Әрекеттердің ретін көрсететін суреттер жиынтығы (мысалы, алма ағашын отырғызу, суару, оның өсуі).

Ойын барысы:

- Балаларға ретсіз берілген суреттер ұсынылады.
- Олар суреттерді логикалық ретке келтіреді.
- "Біріншіден не болады?" және "Соңында не болды?" деген сұрақтар қойылады.

8. "Таразы ойыны"

Мақсаты: Балаларды заттардың салмағын салыстыруға үйрету.

Құралдар: Ойыншық таразы және әртүрлі салмақтағы заттар.

Ойын барысы:

- Балалар екі заттың қайсысы ауыр, қайсысы жеңіл екенін анықтайды.
- "Егер таразының бір жағына алма, екінші жағына қауын қойсақ, не болады?" деген сұрақтар қойылады.

9. "Жұп және тақ сандар"

Мақсаты: Балаларды жұп және тақ сандармен таныстыру.

Құралдар: Карточкаларда жазылған сандар, ұсақ ойыншықтар.

Ойын барысы:

- Балаларға әртүрлі сандар көрсетіліп, олардан жұп немесе тақ екенін анықтау сұралады.
- "Егер екіге бөлінсе, ол қай сан болады?" деген сұрақ қойылады.

10. "Сандарды сәйкестендір"

Мақсаты: Сан мен заттың арасындағы байланысты түсіндіру.

Құралдар: 1-ден 10-ға дейінгі сандар мен сәйкес келетін заттардың суреттері.

Ойын барысы:

- Балалар сандарды көрсетілген заттардың санына сәйкестендіреді.
- Кейін ойын күрделеніп, балалар өздері бір санды таңдап, сонша затты санауы керек.

Математикалық түсініктерді дамытуға арналған дидактикалық ойындар балалардың логикалық ойлауын, салыстыру қабілетін, кеңістіктік түсініктерін және сандық қатынастарды түсінуін дамытады. Бұл ойындар балалардың зерттеу дағдыларын қалыптастырып, математикаға деген қызығушылығын арттырады. Ойын арқылы балалар математикалық ұғымдарды оңай және жылдам меңгереді, бұл олардың мектепке деген дайындығын жақсартады.

5-ТАРАУ. ҚИМЫЛ-ҚОЗҒАЛЫС ЖӘНЕ МОТОРИКАНЫ ДАМУЫҒА АРНАЛҒАН ОЙЫНДАР

Қимыл-қозғалыс белсенділігі мектеп жасына дейінгі балалардың дене дамуының маңызды факторы болып табылады. Бұл кезеңде балалардың қаңқасы, бұлшық еттері және жүйке жүйесі қарқынды дамиды. Қимыл-қозғалыс ойындары баланың қозғалыс үйлесімділігін, тепе-теңдік сақтау қабілетін, жылдамдығын, ептілігін, төзімділігін және ұсақ моторикасын дамытуға көмектеседі.

Қозғалыс белсенділігі жеткіліксіз болған жағдайда, балаларда жалқаулық, әлсіздік, епсіздік, баяу реакция, қимыл үйлесімсіздігі байқалуы мүмкін. Сондықтан мектепке дейінгі мекемелерде қимыл-қозғалыс ойындары жүйелі түрде ұйымдастырылуы қажет.

Қимыл-қозғалыс ойындары:

- Ірі моториканы (жүгіру, секіру, өрмелеу, еңбектеу, айналу) дамытуға арналған.
- Ұсақ моториканы (саусақтар мен білезіктің қозғалысын дамыту) жетілдіруге бағытталған.
- Қимыл үйлесімділігін арттырып, дене икемділігін жақсартады.
- Дене жаттығуларына деген сүйіспеншілікті қалыптастырады.

1. "Жануарлар сияқты қозғал"

Мақсаты: Балалардың дене икемділігін, қозғалыс үйлесімділігін дамыту.

Құралдар: Жануарлар суреттері.

Ойын барысы:

- Тәрбиеші белгілі бір жануардың атын атайды.
- Балалар сол жануар сияқты қозғалады (мысалы, қоян сияқты секіреді, құстар сияқты қанатын қағады, жылан сияқты ирелендейді).

- Тәрбиеші қозғалысты күрделендіріп, жануардың жүрісін шапшаң немесе баяу жасауды ұсынады.

2. "Кім жылдам?"

Мақсаты: Балалардың жылдамдығын, реакциясын дамыту.

Құралдар: Жолақ белгілер, кедергілер.

Ойын барысы:

- Балалар екі топқа бөлініп, эстафета түрінде жүгіреді.
- Кедергілерден секіру, белгілі бір сызыққа дейін жүгіріп барып, кері оралу қажет.
- Жеңімпаз команда анықталады.

3. "Түсті тап!"

Мақсаты: Балалардың түстерді тануын және қимыл белсенділігін дамыту.

Құралдар: Түрлі түсті карточкалар немесе доптар.

Ойын барысы:

- Тәрбиеші белгілі бір түсті атайды.
- Балалар сол түсті затқа жүгіріп, оны көрсетеді немесе ұстайды.
- Егер дұрыс түсті таңдаса, ол бала шеңберге кіреді, қателескен бала ойынды қайта жалғастырады.

4. "Аю мен балалар"

Мақсаты: Балаларды ептілікке, тыңдау және жылдам әрекет етуге үйрету.

Құралдар: Маска немесе ойыншық аю.

Ойын барысы:

- Бір бала "аю" рөлінде болады, қалғандары – балалар.
- Балалар "орманда серуендеп жүреді", ал аю ұйықтап жатады.
- Тәрбиеші "аю оянды" дегенде, балалар қашады, ал аю оларды ұстап алуға тырысады.
- Ұсталған бала келесі ойында аю болады.

5. "Қуып жет!"

Мақсаты: Жылдамдықты, ептілікті және үйлесімділікті дамыту.

Құралдар: Доп немесе лента.

Ойын барысы:

- Балалар шеңберге тұрады.
- Бір бала ортаға шығып, басқа балаларды қуып жетуі керек.
- Егер ол біреуді ұстаса, ұсталынған бала ортаға шығып, ойынды жалғастырады.

6. "Секіргіш бақалар"

Мақсаты: Балалардың секіру қабілетін, төзімділігін дамыту.

Құралдар: Арнайы белгіленген жолақтар.

Ойын барысы:

- Балалар бақа сияқты секіруі керек.
- Бір аяқпен, екі аяқпен секіру тапсырмалары беріледі.
- Ойынға жарыс элементтері енгізіледі.

7. "Жіптен өт"

Мақсаты: Тепе-теңдік сақтау, қимыл үйлесімділігін жетілдіру.

Құралдар: Жіп немесе таспа.

Ойын барысы:

- Балалар жіптен (жерде немесе биіктікте) құламай өтуі керек.
- Бір аяқпен өту, секіріп өту сияқты күрделендірілген тапсырмалар беріледі.

8. "Қолымызды жаттықтырамыз" (ұсақ моториканы дамыту ойыны)

Мақсаты: Саусақ бұлшықеттерін дамыту, қолдың икемділігін арттыру.

Құралдар: Ермексаз, мозаика, моншақтар.

Ойын барысы:

- Балалар ермексаздан әртүрлі пішіндер жасайды.
- Моншақтарды жіпке тізу, ұсақ заттарды сұрыптау тапсырмалары беріледі.
- Саусақ гимнастикасы жасалады.

9. "Сиқырлы шарлар"

Мақсаты: Көз бен қол координациясын дамыту, қол бұлшықеттерін жетілдіру.

Құралдар: Түрлі көлемдегі үрленген шарлар.

Ойын барысы:

- Балалар шарларды тепе-теңдік сақтап ұстауға, оларды доп ретінде ойнауға тырысады.
- Ең ұзақ шарды ауада ұстап тұрған бала жеңімпаз болады.

10. "Жел соғады"

Мақсаты: Балалардың қимыл белсенділігін арттыру, ауа-райы құбылыстарын түсіндіру.

Ойын барысы:

- Тәрбиеші "жеңіл жел" десе, балалар баяу қозғалады.
- "Қатты жел" десе, олар жылдам жүгіре бастайды.
- "Дауыл" дегенде, балалар бұғып немесе қолдарын жоғары көтеріп шайқалады.

Қимыл-қозғалыс және моториканы дамытуға арналған ойындар балалардың дене дайындығын жақсартады, үйлесімді қимыл-қозғалыс дағдыларын қалыптастырады, ұсақ моториканы жетілдіреді, физикалық белсенділікке деген сүйіспеншілікті

арттырады. Бұл ойындар баланың денсаулығына оң әсер етіп, оның жалпы дамуына ықпал етеді. Сондықтан мектепке дейінгі мекемелерде қозғалыс белсенділігіне ерекше назар аударылуы тиіс.

ҚОРЫТЫНДЫ

Дидактикалық ойындар мектепке дейінгі балалардың танымдық, сөйлеу, математикалық, қимыл-қозғалыс дағдыларын дамытудың тиімді әдісі болып табылады. Бұл әдістемелік құрал балалардың жас ерекшеліктеріне сай ойлау қабілетін, танымдық белсенділігін, шығармашылық әлеуетін арттыруға көмектеседі.

Бұл жинақ тәрбиешілер мен ата-аналарға балалардың білім алуына қызығушылық танытуына көмектесетін тиімді құрал болып табылады.

Мектеп жасына дейінгі балалардың жан-жақты дамуы үшін дидактикалық ойындардың маңызы зор. Ойын – бала өмірінің ажырамас бөлігі, оның танымдық қабілеттерін дамытуға, сөйлеу, ойлау, есте сақтау дағдыларын жетілдіруге, қимыл-қозғалысын үйлестіруге көмектесетін негізгі құрал. Осы әдістемелік құралда ұсынылған дидактикалық ойындар балалардың интеллектуалды, физикалық және әлеуметтік дағдыларын жетілдіруге бағытталған.

Ойындар тақырыптық бөлімдерге бөлініп, баланың даму аспектілеріне сәйкес жүйеленді:

1. **Қоршаған ортамен танысуға арналған ойындар** – баланың табиғат пен әлеуметтік ортаны зерттеуіне көмектеседі, танымдық қызығушылығын арттырады.
2. **Логикалық ойлау қабілетін дамытуға арналған ойындар** – салыстыру, талдау, себеп-салдарлық байланыстарды анықтау қабілеттерін жетілдіреді.
3. **Сөйлеу дағдыларын жетілдіруге арналған ойындар** – сөздік қорды дамытуға, дұрыс сөйлеуге, байланыстырып сөйлеу қабілеттерін қалыптастыруға көмектеседі.
4. **Математикалық түсініктерді дамытуға арналған ойындар** – сандық қатынастарды, геометриялық пішіндерді, кеңістіктік түсініктерді меңгеруге ықпал етеді.
5. **Қимыл-қозғалыс және моториканы дамытуға арналған ойындар** – жалпы және ұсақ моториканы жетілдіреді, дене белсенділігін арттырады.

Бұл ойындар тек білім беру ғана емес, балалардың шығармашылық қабілеттерін, өз бетінше ойлау және әрекет ету дағдыларын қалыптастыруға да ықпал етеді. Ойын барысында балалар бір-бірімен қарым-қатынас жасап, әлеуметтік дағдыларын дамытады, өз ойларын еркін жеткізуге дағдыланады.

Әдістемелік құралдың маңыздылығы:

✓ Баланың жас ерекшеліктеріне сәйкес келеді – ойындар баланың танымдық деңгейіне, қызығушылығына сай құрастырылған.

✓ Кешенді даму қағидалары негізінде жасалған – ойындар когнитивтік, сөйлеу,

қимыл-қозғалыс дағдыларын жетілдіруге бағытталған.

✓ Оқытудың инновациялық тәсілдерін қолдануға мүмкіндік береді – ойын барысында дамытушы құралдар, көрнекі материалдар, мультимедиялық ресурстар пайдалануға болады.

✓ Педагогтер мен ата-аналарға арналған тиімді көмекші құрал – балабақшада, үй жағдайында қолдануға ыңғайлы.

Дидактикалық ойындарды дұрыс ұйымдастыру арқылы баланың қоршаған ортаға деген қызығушылығын арттырып, оның белсенділігін, шығармашылығын, логикалық ойлау қабілеттерін дамытуға болады. Бұл жинақ балабақша тәрбиешілері мен ата-аналарға балалардың білімін ойын арқылы дамытудың тиімді жолдарын көрсетуге арналған әмбебап құрал болып табылады.

Ойын – бала дамуының ең табиғи және тиімді жолы. Сондықтан тәрбиешілер мен ата-аналар осы әдістемелік құралдағы ойындарды күнделікті жұмыс барысында пайдаланып, балалардың қызығушылығын ояту, танымдық белсенділігін арттыру, сөйлеу, ойлау және қимыл-қозғалыс дағдыларын жетілдіру бағытында белсенді жұмыс істеуі қажет.

"Сөз маржаны" – ойын арқылы дамיתын, таным көкжиегі кеңейетін, болашаққа сеніммен қадам басатын бала!

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Выготский Л.С. "Ойын және баланың дамуы".
2. Дьяченко О.М. "Мектепке дейінгі білім берудегі ойын технологиялары".
3. Құралай А. "Балаларға арналған дидактикалық ойындар".
4. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты (МЖМБС).
5. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың әдістемелік-нұсқаулық құжаттары.
6. Құрманбаева Ш. «Балаларға арналған дидактикалық ойындар» – Алматы: Білім, 2012.
7. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңы – Нұр-Сұлтан, 2007 (өзгертулермен, толықтырулармен).
8. Мұханбетжанова Ә. «Ойын арқылы оқыту әдістері» – Алматы: Қазақ университеті, 2015.
9. Жарықбаев Қ., Қалиева А. «Мектепке дейінгі педагогика» – Алматы: Ғылым, 2010.
10. Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі білім беруді дамытудың 2022-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.

ТҮСІНІК ХАТ

«Сөз маржаны» әдістемелік құралы мектеп жасына дейінгі балалардың жан-жақты дамуын қамтамасыз ету мақсатында жасалған. Бұл құрал дидактикалық ойындарды жүйелі түрде қолдану арқылы балалардың танымдық, сөйлеу, математикалық, қимыл-қозғалыс және коммуникативтік дағдыларын қалыптастыруға бағытталған.

Әдістемелік құралдың мақсаты:

- Балабақшада және үй жағдайында балалардың білімін ойын арқылы жетілдіру.
- Дидактикалық ойындардың көмегімен балалардың ойлау, сөйлеу, есте сақтау, қимыл-қозғалыс және логикалық қабілеттерін дамыту.
- Педагогтер мен ата-аналарға балалардың оқу-танымдық дағдыларын қалыптастыруда тиімді әдістерді ұсыну.

Әдістемелік құралдың міндеттері:

- ✓ Балалардың танымдық қызығушылығын арттыру және оларды жаңа білімге ынталандыру.
- ✓ Сөздік қорын байыту, байланыстырып сөйлеуді қалыптастыру.
- ✓ Математикалық түсініктерді (сан, пішін, кеңістіктегі бағдар) дамыту.
- ✓ Қимыл-қозғалыс және моторикалық дағдыларды жетілдіру.
- ✓ Логикалық ойлауды дамыту (талдау, салыстыру, жүйелеу дағдыларын қалыптастыру).
- ✓ Қарым-қатынас дағдыларын жетілдіру, өз ойын анық әрі еркін жеткізуге үйрету.

Құрылымы мен мазмұны:

Әдістемелік құрал келесі бөлімдерден тұрады:

1. Қоршаған ортамен танысуға арналған ойындар – табиғат, жануарлар, жыл мезгілдері, мамандықтар туралы түсінікті кеңейту.
2. Логикалық ойлау қабілетін дамытуға арналған ойындар – салыстыру, топтастыру, себеп-салдарлық байланыстарды анықтау.
3. Сөйлеу және коммуникативтік дағдыларды жетілдіруге арналған ойындар – сөздік қорды дамыту, байланыстырып сөйлеуге үйрету.
4. Математикалық түсініктерді дамытуға арналған ойындар – сандарды, геометриялық пішіндерді, кеңістіктегі бағыттарды меңгерту.
5. Қимыл-қозғалыс және моториканы дамытуға арналған ойындар – дене белсенділігін арттыру, ұсақ моторика мен үйлесімді қимылды жетілдіру.

Әр бөлімдегі ойындар балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес таңдалып, олардың қызығушылығы мен қабілеттерін ескере отырып құрастырылған.

Әдістемелік құралдың қолдану аясы:

Бұл әдістемелік құралды мектепке дейінгі ұйымдарда, мектепалды даярлық топтарында, сондай-ақ ата-аналар балалармен үй жағдайында қолдана алады. Ол

баланың дамуына кешенді көзқарасты қамтамасыз етіп, тәрбиешілер мен педагогтерге білім берудің ойын арқылы ұйымдастыру әдістерін ұсынатын практикалық көмекші құрал болып табылады.

Күтілетін нәтижелер:

- ✓ Балалардың қызығушылық танытуы, ойын арқылы жаңа білімдерді меңгеруі.
- ✓ Ойлау, сөйлеу, қимыл-қозғалыс, математикалық түсініктер мен әлеуметтік дағдылардың қалыптасуы.
- ✓ Тәрбиешілер мен ата-аналар үшін тиімді әдістемелік құрал ретінде пайдаланылуы.

Ойын – баланың дамуының басты кілті! Сондықтан осы жинақтағы дидактикалық ойындарды жүйелі түрде пайдалану балалардың жан-жақты дамуына ықпал етіп, олардың оқу мен өмірге деген қызығушылығын арттырады.